

चांदोबा

मे १९८५

2
RS

नवीन अधिक प्रभावी विलेअरेसिल मुखने नाहीशी करण्यास मदत करते आणि ती पसरू देण्यास मज्जाव करते

अडी-4 कोरिअन
प्रकाराचे मान्य द्रव्य

सुखी चेहऱ्याची वाढत्या प्रभावीता एक वैज्ञानिक
विज्ञान आहे. सुखी चेहऱ्याची वाढत्या प्रभावीता
सुखी चेहऱ्याची वाढत्या प्रभावीता एक वैज्ञानिक
विज्ञान आहे. सुखी चेहऱ्याची वाढत्या प्रभावीता

सुखी चेहऱ्याची वाढत्या प्रभावीता एक वैज्ञानिक
विज्ञान आहे. सुखी चेहऱ्याची वाढत्या प्रभावीता
सुखी चेहऱ्याची वाढत्या प्रभावीता एक वैज्ञानिक
विज्ञान आहे. सुखी चेहऱ्याची वाढत्या प्रभावीता

- मुखी चेहऱ्याची वाढत्या प्रभावीता एक वैज्ञानिक
विज्ञान आहे. सुखी चेहऱ्याची वाढत्या प्रभावीता
- मुखी चेहऱ्याची वाढत्या प्रभावीता एक वैज्ञानिक
विज्ञान आहे. सुखी चेहऱ्याची वाढत्या प्रभावीता
- मुखी चेहऱ्याची वाढत्या प्रभावीता एक वैज्ञानिक
विज्ञान आहे. सुखी चेहऱ्याची वाढत्या प्रभावीता

सहानुभूति

चैतन्यजी आपले शिक्षण पूर्ण होतासशीच
कोणतेही कष्ट न घेता गहरात एक
चांगडी कोकरी प्राप्त केली. ती एक
भाड्याची गाडी करून ऑफिसमध्ये जा
ये करू लागला.
म्हणजेच कोताबाबदल चैतन्यच्या
मनात आपणत कोठलीयता होती. तो
आपल्या भाड्याच्या गाडीच्या गाडीवात
मंगलदासला बरमहा पंजाब रुपये भारे देई
गाडीपुत ऑफिसमध्ये जायच्या वेळेस तो
हटकून नेहमी मंगलदासला विचारीत
असे- "मंगलदास तुमचे दोन्ही मोठे मुलगे
बाडे पार कमावतात. अशा स्थितीत
तुम्ही हे कष्ट का करता? घरात बसत्या
आराम का करीत नाहीत?"
मंगलदास हसून म्हणत असे- "दादा,
मुला माझ्या मुलांनी कमावलेला पैसा
परका वाटतो. ओ पयंत अंजाल बळ आहे.

तोपयंत स्वतःच्या कपाईवर जगणे हा
सारखा आनंद कशात नाही.
चैतन्यच्या बडिलांनी त्याला स्वतः कष्ट
मेहनत करून गहरात शिकोवशास पाठविले
होते. त्याची बाढवण करून तो नेहमी
दुःखीकटो होत असे. तेव्हा ते आपल्या
मुलास रत्नासा बेट म्हणत- "दादा, तु
ज्या विवशी पैसा मिळवू लागशीत ना!
त्याच दिवशी मी भाजे सारे काम सोडून
देऊन आरामाने बशीत बसू लागेन!"
परंतु चैतन्यने आपले गहरातील शिक्षण
संपवून जेव्हा कामाचा सोपण्यास सुरवात
केली. तेव्हाच अचानक त्याचे बडिल
आवारी पडले. व त्याला जेव्हा कोकरी
मिळाली. तेव्हा एका बाढवड्यात त्याचा
वेहान्त शाला. त्यामुळे चैतन्य दुःखी होई
की आपण आपल्या वडीलांना थोडे दिवस
बुडा मुलात ठेवू शकलो नाही.

त्याच्या मानवाला रायवार करला नाही. चेतन्यने आपल्या पांशेवांग बघववामला गाडी वांगवण्यास सांगितले. व त्या म्हाताऱ्यापाशी जात म्हणाला-“म्हातारे-बुवा, कदा दिवस झाले. परंतु तुम्ही रिक्तता गाडीत काय करले ?”

एका अगिरीत मागलाच्या तोंडून आपुनकीच बोळणे ऐकून त्या म्हाताऱ्याला कायद आनंद झाला. तो दोन डल्लवत हाथ्या बावाबात म्हणाला-“बाहेर, मी कदा दिवस लापाने आजारी होतो. जर म्हणजेचे तर मृत्युच्या हाडंतुचच काबाबसा वाचलो.”

म्हाताऱ्याचे बोळणे ऐकून त्याने कळवळून त्याला विचारले-“बुवा, ह्या तगळ्या वस्तू विकतवा येत्या तर तुम्हाला रोज किती पैसे मिळतात ?”

“चार रुपये! त्यातून मला एक रुपया पायदा होतो!” म्हातारा त्याला म्हणाला. “तर बघ, त्या सर्व वस्तू तू मला दे. मी तुला पांच रुपये देतो.” चेतन्य म्हणाला. म्हणजेच्याला आत्तरे वाटले तो त्याच्या कडे पडतच राहिला. चेतन्यतो सर्व वस्तू सकळ गाडीत डेवण्या व म्हाताऱ्याला पांच रुपये दिले व गाडीत बसला.

बंगलदासने चेतन्यला विचारले- “बाहेर, ह्या सर्व वस्तू घेऊन गाडीत तुम्ही काय करणार ?”

“तुम्हाला बंगलदास पावाऱ्यांच्या मुलांना वाटून टाकेल.” चेतन्यने उत्तर देत म्हटले. दुसऱ्या दिवशी जव्हा गाडी चौकात झाली चेतन्यने पुन्हा त्या म्हाताऱ्याला पांच रुपये देऊन त्याच्या सर्व वस्तू घेतल्या.

तिथ्या दिवशी गुढा तेच, येव्हा बंगलदासने विचारले-“बाहेर, तुम्ही किती दिवस पांच रुपये देऊन त्या वस्तू खरेदी करणार ?”

जो पर्यंत हा म्हातारा निवत नाही तोपर्यंत ? चेतन्यने उत्तर दिले.

परंतु चेतन्य जेव्हा म्हाताऱ्याकडल गेला. तेव्हा म्हातारा हात जोडत त्याला म्हणाला-“साहेब, रोज माझ्या सर्व वस्तू विकत घेऊन मला संकटात पाडू नका.

माझ्या सर्व वस्तू तुम्ही विकत घेता त्यामुळे मी घरी छवकर पोहोचतो. माझ्या मुलाला ते सदन होत नाही. मग तो दिवसभर माझ्याकडून काही ना काही तरी काम करून घेतो. काल तुपारी भर उन्हात मला लाकडे कोरावी लागली.

म्हाताऱ्याचे बोळणे ऐकून चेतन्यला खूप आश्चर्य वाटू लागले. त्याच बरोबर अत्यंत दुःख झाले. कारण आपल्या मुला कडून मुलाची आशा करणारा आपला पिता अशी संघा येताच मरण पावला. तशी संघा आली तरी बंगलदास त्याचा फायदा घेत नव्हता. हवे तर अगदीच उरडी शिवती होती. म्हाताऱ्याकडून त्याचा मुलगा कष्टांची अनेक कामे करून

चेतन्य जव्हा वाटेने नेहमी जाणिलेला जाई त्या रस्त्याच्या चौकाच्या कोपऱ्यात एक सत्तर वर्षांचा म्हातारा एक टोपलीत भजी वर घेऊन घेऊन विकवण्यास बसत जसे. संध्याकाळी घरी जातांना गुढा तो म्हातारा त्याला टोपलीच्या मागे आडवा झालेला दिते. तो दिवसभर उन्हात जसे तो कसपशा करूनच चेतन्यला त्याची रूप दया आली.

परंतु पुढचे दहा दिवस भोळीत तो म्हातारा माणूस दिसला नाही. तेव्हा चेतन्यला मनवि आले की तो बहुदा मेला असला परंतु अचरान्त दिवशी तो माणूस त्याला भजी विकत असतांना दिसला. तो पाहून

घेत होता. त्यामुळे म्हातान्याला दिवसभर उन्हात वसून खाण्याच्या वस्तू विकण्यातच जास्त आनंद वाटत होता !”

चैतन्यनी निश्चय केला त्याच्या मुलाला खांगलाच धवा शिकविला पाहिजे. त्याने म्हातान्याला विचारले— बाबा, तुम्ही माझ्या घरी बस ?” तेथे तुम्हाला खाण्यापिण्याची अजिबात काळजी करण्याची जरूर नाही ?”

म्हातारा म्हणाला—“सहैब, माझ्या मुलाचा ते खपणार नाही.

”त्याची तू अजिबात काळजी करू नको. चल, गाडीत बस !” असे म्हणत चैतन्यने म्हातान्याला खांगला घेऊन गाडीत बसविले.

त्याचा मुलगा शोध काढत दुसऱ्या दिवशी चैतन्यच्या घरी येऊन पोहोचला.

चैतन्यने त्याच्या मुलाची चांगली फात लावली—“असा म्हातारपणाच्या काळात बडीलांना सुखी ठेवण्याच्या बदली तू आपल्या बडीलांच्या हातची कमाईची आवा करतोस.

म्हातान्याचा मुलगा सकाळीच म्हणाला—

”बाबा, माझे, मो असा आपल्यासाठी नाही. मो त्याच्या कमाईतून त्याच्याच खाण्या व कपड्याचा खर्च करतो !”

”कोही, असेच जर अशेत तर त्याच्या खाण्यापिण्या काढ्यालयाचा खर्च मो करून त्याला इथे ठेवून घेतो. तुम्ही तर काही हरकत नाही ना ?” चैतन्यनी विचारले.

म्हातान्या दुवाचा मुलगा बापाचा चेहरा बघून शरमिदा झाला व स्थान आपली मात खातो घातलो. त्यावर चैतन्य म्हणाला—“असा म्हातारपणी तुझे बडेल तुझ्याच घरी रहाणे चांगले.

म्हातान्याचा मुलगा डोळ्यात लथू आणित आपल्या बागण्या व करण्याचा पयचाताप करीत चैतन्यला हात जोडीत आपल्या बडिलांना म्हणाला—“बाबा, चला आपण आपल्या घरी जाऊ. आपण माझे खोळ उघडवत. असे म्हणत त्याने आपल्या बडीलांचा हात धरला व त्यांना घरी घेऊन गेला.

कांशाचा किल्ला

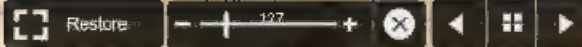
[५]

। चंद्रवर्मा आपली सेवापती घोरमल्लला बरोबर घेऊन अनेक लक्ष्मीनिकांचा सहार देला. परंतु तेवढ्यात सर्वेकतु तनिन सैन्याजिनि तेथे येऊन पोहोचला. चंद्रवर्मा आपल्या सैनिकांना बरोबर घेऊन महाराष्ट्राच्या रक्षणाकठीचा निवाला. लक्ष्मी सैनिकांनी किल्ल्याला गरज घातला होता. तेवढ्यात चंद्रवर्मा आपला त्यांचा सरपोरा केला... [तत्पर]

चंद्रवर्माच्या सैन्याचे व सर्वेकतुच्या सैन्याचे किल्ल्याच्या दरवाजापाशी घोंघण युद्ध झाले. सर्वेकतुचे सैनिक चंद्रवर्माच्या सैनिकांपेक्षा कितीक पटीने जास्त होते. तरीमुला चंद्रवर्माच्या सैनिकांसमोर त्यांचा टिकाव लागला नाही. परंतु जेव्हा त्यांचा सजजल की चंद्रवर्माचे सैनिक आपल्या सैन्यापेक्षा कमी आहेत तेव्हा ते हिंमत करून पुढे झाले व लढू लागले.

बराचवेळ दोन्ही सैन्यांत अयंकर युद्ध झाले. चंद्रवर्माने बराच प्रयत्न केला परंतु तरी मुला तो किल्ल्याच्या दारापाशी जाऊन पोहोचला नाही. तो विचार करू लागला की, याचा काय करावे. तेवढ्यात लोबवर्मा काही घोडेरवार येत असण्याच्या बात्य कातोसा लागला. दुसऱ्यालाही सुवाहने आपला घोडा चंद्रवर्माच्या दिशेकडे नेला. व त्याला म्हटले—“धुधराज, आपण

सधून निसटून माण्याचा कुठलातरी मास
पोधून सांगतो. तुम्ही तसवडतोब निघून
जाण्यास तयार व्हा."

चंद्रमाला विचार करण्यास मुद्रा
पुरमत तन्वही पाठीमागून शक्यतेजिक
आगदी कबल येऊ ललले होते. त्यामुळे
चंद्रमाला किल्ल्याच्या द्रापामुन मागेवळत
जोरबोरात ओरड लावला- "मुवाहू !
थ्याने आपली तलवार म्यांतून बाहेर
बाहली व समोर येईल त्या शीकवे होते
सपावप जेहापामुन अलग कळ लागला.
मुवाहू मुद्रा मागल्या मालकाकडे अचुकण
करीव त्याच्या पाठीपाठ पोडवाला दोडू
लागला.

चंद्रवर्मा व सुबाहु शत्रु सैनिकांना मुक-
वन बाहेर पडून पळू लागले. ते पाहून
शत्रूंचे सैनिक त्यांचा पाठलाग करू लागले.
शत्रु सैनिकांना धोरमल्लने मध्येच बघवले
व स्थानांशी तो लढू लागला. ती सर्वां
गिळ्याच चंद्रवर्मा व सुबाहु स्थानांपासून
दूर निघून जाण्याकरीता मोठ्यादाजोरात
पळवू लागले.

ते दोष थोड्या दूर असलेल्या राजमागा-
पासून वृद्ध निघाले मंतर त्यानी धापरल्या
घोंढ्यांना नमराच्या दक्षिणकटच्या दर-
वाजाकडे बघविले. चंद्रमागेने सतोस
जाणले की. मेघन बाहेरच सटन जावयास

जैसे कि तर एक साथ उपाय आहे, तो म्हणजे
शिक्षणकेंद्र दार, त्याला माहीत होते की,
कितल्याही इतर द्वारे शक्यता संशिकांनी
घरलो गेली आहेत. तेच एकमेव दार
कोणता माहीत नाही.

चन्द्रवर्षा व शुक्राह्न दक्षिणवर्षा द्वारा अक्षवृत्त
यं ऊपर बोधोचले व ती वाजुल धेनु कपाले
ती, तेधे कोणी वायुचे वैदिक तर
वाहिन ना। तेधे शम्भू संन्यापेकी कोणीन
मन्त्रे काही लोक तथा दारांनच वाहेर
जान येत होते, पांच-सहा शम्भूवैदिक
एका वाजुला कोडळी करून शम्भू
मारण्यात प्रयत्न साले होते. त्यांचे पोडे
त्याच्यामातून तरा लांन खुंदाना बांधून
देवलेले होते.

“सुभारज, आपल्या सेनापती क्षीर-
मल्लन अद्याप पावेतो शत्रू सैनिकांना
रोखून घरलेले असावे, म्हणूनच ते आपला
पाठलाग करून इथपर्यंत आले नाहीत.
तरी सुद्धा बंड्याघाया सैनिकांना बरोबर
देऊन तो जाल्त काळ त्यांना रोखून बघू
आवणार नाही. त्यामुळे जेवढे शक्य
होईल तेवढे इथून लवकर नगरातून बाहेर
पळायला पाहिजे. आपण येथून एका
पल्ल्यात उतरापर करून निघून जावनास
पाहिजे.” सुभारत आपला विचार बद्धबर्षी
समोर मांडला.

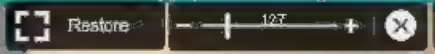
चंद्रचर्याने श्लोकित सूचक घान हवनिनी
 व घोषपोडा शुचकाफन ओरात पळविले.
 तितक्यात हारापाशी गप्पा मारीत उम्या
 क्षमसंस्था सैनिकांचे लक्ष त्याच्याकडे गेले.
 ते बाह्यचक्रित होऊन पाहू लागले व
 आपली तलवार भ्यानातून बाहेर काढून
 हे-हे करीत घाबत घोषापाशी जाऊ
 लागले.

“सुवाहू ! आपन्त्याला जवकर दार धार
नकून जायत्या पाहिजे. तू आपल्या
बोटाच्या न थांबवता वाटेत येतोच त्याची
कसाळ करीत मार्गक्रम कर वसे म्हणत
अडवामिने गावला बोटा परवान्याच्या
दिशेने पिटाळला.

श्रीदत्तात्रेय संकटात शोधिलो. पाठीमागून
आपल्यावर हल्ला करण्याकरीता संपेक्षेजून
नविन शोधिलेले दह गृहस्थाली पाठविले
आहे वाटते.

चंद्रबाला अशा परिस्थितीत किल्ल्या-
च्या आज्ञेचा पाळो असाच वाटतो. दोन्ही
सैनिकांच्यामध्यम तापण्यापेक्षा अंथून निघ-
तून पाळो जगले आहे त्याला वाटू लागले.
सैन्यापती धीरमल्लाल त्याच्या परिस्थितीचा
अंदाज झाला. व सैनिकांच्या आरडा-
ओरडचात तो घोटसोड्याने ओरडून
म्हणाला—“युवराज, आपल्याला यथून
तांबडेतोव निघून जावयाह पाहिजे, मी
आपल्याला प्रायः आपावचक्या प्रदवीन

त्याने संकट ओढिलेले व तो जमिनीवर ओणडा पडला.

तेवढ्यात यशुसैनिकांनी घोड्यावर स्वार होऊन चंद्रवर्मा व सुबाहुचा पाठलाग केला. चंद्रवर्माने मागे वळून सुडा पाहिले नाही व तो आपल्या घोड्याला टांच मारून दारान्या बाहेर ओढा घेतोने पळाला. त्याच्या मागेमागे सुबाहु पण...

पुढे चंद्रवर्मा व त्याच्या पाठीमागे सुबाहु आपल्या घोड्याने वेगाने पळवित पुढे येत होते. त्यांचा पाठलाग करीत यशु सैन्यांतोळ चार सैनिक कोलाहल करीत तलवारी हवेत उडवत येत होते.

"युवराज, बांदे पावून यशूचा नायनाद करणे योग्य होईल. असे वाटते की, हे लोक आपला पाठलाग करणे थांबवणार नाहीत." सुबाहु म्हणाला.

"आपण थांबलो तर संकट ओढवून घेतल्या सारखे होईल. आता पावेतो आपण नगरातून बाहेर निसटून गेल्याची बातमी संप्रेक्षुला समजली असणार. तो आपली भारी सेना घेऊन आपल्याशी लढाव्यास नक्कीच येत असणार ह्या सैनिकांना जख्म होईल दूर पयंत आपला पाठलाग करू दे. शमोर दिसणाऱ्या पट्ट्यात शिकत आपण तेथेच त्यांचा खातमा करून टाकू." चंद्रवर्मा त्याला म्हणाला.

चंद्रवर्माचे ओळखीत राहत नाही तोच एक धाव सुरू करीत त्याच्या डाव्या खांद्याला पसटून निघून गेला. व रस्त्याच्या काडेला वाऊन पडला "सुबाहु"! असे म्हणत चंद्रवर्मा जोरात किचाळला व घोड्याच्या पाठीवर मात टाकून पळून राहिला.

"युवराज, मो अजून पयंत जिवंत आहे. असे म्हणत सुबाहुने घोड्याच्या आयाळी जवळ वळून पाठीमागे पाहिले तेव्हा एक सैनिक बाणाने त्याच्यावर मग घरीत होता त्याने घोड्याचा लगाम आपल्या तोंडात घट्ट पकडला होता. ते पाहून सुबाहुला आनवर्धा-दरीवर एक प्रकारची भीती सुडा काटू लागली. ह्या गोंधळ सुबाहु चंद्रवर्माला पामण्याकरीत! पुढे जाऊ लागला. शोध त्या घोड्यावरच्या घोड्याचा पांव एका दगडाला लागून तो टेचकाळला व रस्त्याच्या काडेला बांकला तेवढ्यात पाठीमागून येणारे येणारा घोडेस्वार त्याच्यावर आद-जला आणि हातात धनुष्य-बाण घेतलेला सैनिक त्या पडकरी मुळे चार-पांच फूट उंच हवेत उडाला व बाजूला जाऊन आदळला त्याने मोठमोठ्याने किंकाळवा काडल्या. त्याला चिरडून टाकत बाकीचे घोडेस्वार पुढे निघाले.

"मग काय, मुचाहुला ते पाहून बऱ्या-मद हाल! ती घोड्यावर नोंड असत विचार

करू लागला की बाकीचे सैनिक त्याला मदत करण्याकरीता नक्कीच थांबले अस-णार. परंतु परत अवळ येणाऱ्या घोड्यांच्या टापोच्या आवाजाने त्याची घोर निराशा झाली. अजून सैनिक आपल्या काळी पडक्या मित्रांच्याकडे धुकूनही न पहाता येणारे त्यांचा पाठलाग करीत येत होते. परंतु त्यांच्यात धनुष्यबाण घेतलेला कोणोही नव्हता. ते पाहून त्याला पुन्हा धोडी आघार काटू लागली. कि धावा आपली सुटका झाली.

ती म्हणू लागला-"युवराज, यशु सैनिकांच्यात जो धनुष्यारी होता. तो त्याच्याच लोकांच्या पायदळी डार मारला

तेवढ्या अवधीत यशुसैनिकांपैकी तिघांनी घोड्यांपाशी जाऊन खंदापासून घोड्यांना ओढविले होते. परंतु दोन सैनिक तेवढ्यात तलवारी मारून बाहेर काढून किचाळू लागले. "याबा, नाहीतर तुमच्या जोचाका खोका नाही! पळून जाऊ तर बरंण लककी."

"कोणाचा रे, जीव धोवयात आहे? असे म्हणत सुबाहुने वेगाने पुढे येत आपलेल्या एका सैनिकाचे डोकें निमिषार्धात छाटले. पाठीमागून दुसऱ्या येणाऱ्या एका सैनिकाचे डोकें पण छाटले. त्याच्या पाठीमागून येणाऱ्या एका सैनिकाचे डोकें चंद्रवर्माने छाटाव्या प्रयत्न केला परंतु तेवढ्यात

गेला. आता फक्त तिघेजणच आपआ पाठलाग करीत आहेत. त्यांच्याजवळ फक्त तलवारीच आहेत. काय आपण सोडे घाबून त्यांना घमेलीकात पाठभून देऊ वा का?"

चंद्रवर्माने पाठीमागे वळून पाहिल. झट्टे तिघेच सैनिक संत असतांना दिसत होते. सरेतर त्यांना ठार मारणे ब्रह्मचर्य नव्हते परंतु तेबरेचोठ पाठीमागून कोणी सैनिक येऊन टपकले तर, असा बिचार करीत त्याने आपल्या घोड्याचा वेग कमी केला व रस्त्याच्या एका बाजूला जोडा घाबवला. तेवढ्यात मुवाहू मुढा त्याच्या-जवळ येऊन पोहोचला. त्याने मुढा

आपल्या घोड्याला थांबवले. ते पाहून सगळ्या सैनिकांनी आपापल्यात काही तरी खगखग केली. ते काय घडना आखीत होते देव जाणे पण...

"मुवराज, हे कुठे कीक आपल्याघो लडावयास बहुधा पत्करत आयाहेत. आपणच स्वाभ्याजवळ आऊन त्यांना ठार मारून टाकू." मुवाहू म्हणाला.

चंद्रवर्माने सगू सैनिकांकडे दृष्टी टाकत म्हटले-"ठिक आहे मुवाहू! आपल्याला तांबडतोय ह्या कोकना ठार करावयास पाहिजे. बोडाजरी वेळ कुकट शासविला तर पाठीमागून आयाखीन सैनिक येण्याची शक्यता आहे. असे म्हणत त्याने आपल्या घोड्याला वाजू सैनिक जेथे उभे होते तेथे पिटाळले.

चंद्रवर्मा व मुवाहूला आपल्या दिशेने येत असलेले पाहून सगू सैनिक खनि वेगाने पाठीमागे वळून नगराच्या दिशेने पळू लागले. चंद्रवर्मा घोड्याला लाथ मारून तेज गतीने स्वाभ्याजवळ जाण्याकरीता घोड्याला पिटाळू लागला. ते पाहून कुपट वेगाने सगू सैनिक पाठीमागे वळून पळू लागले.

सगूचा पाठलाग करीत करीत एक मैलभर नगराच्या दिशेला मुवाहू व चंद्रवर्माने आपल्या घोड्यांना हाकित

माणले. तेवढ्यात यांना अचानक त्यांच्या विसर दिशेने अनेक वाजू सैनिक येतांना दिसले. ते दिसताच चंद्रवर्माने आपला घोडा थांबवला. व पाठीमागे वळून मुवाहूला म्हणाला-"मुवाहू! आता कळली वा त्या दुष्टांची चाल! आता आपल्याला दघून पळून जाण्याशिवाय गमयतर नाही. जर आपण ह्या तिघांशी लढत असलो तर तोपर्यंत ते पाठीमागचे सैनिक येऊन आपल्याला चारी बाजूने घेरतील." नंतर त्यांच्या स्वाधीन होण्याशिवाय दुसरा पर्याय नाही.

चंद्रवर्मा व मुवाहू परत वळून पळू लागले. तोच ते सैनिक मुढा त्यांना पाठलाग करीत त्यांच्या पाठीमागे येऊ लागले. झड्डझडू दोघा सैनिकांतील अंतर कमीकमी होऊ लागले.

"मुवराज! आता खरोखरी आपण जाळयात सांपडलो आहोत. मुवाहू दम टाकत म्हणू लागला. त्याला घोड्यानेगाने पळून नेऊन थकवा वाटत होता.

चंद्रवर्माने काहीही उत्तर दिले नाही. फक्त हातानेच इशारा कळा की, आता एकरंग गप्प राहून तो करैक तसे त्याचे करावे.

त्याच्या पाठीमागून येणाऱ्या सगू सैनिकांना व घोड्यांसाठी अजिबात कल्पना

नव्हली की, ते दोघे कोणत्या नावेने जाणार आहेत. पक्षाता पक्षाता रस्त्याला मध्ये कापून ते जंगलात गिरले व पक्षाताच्या दिशेने वेगाने वाळू लागले. त्यांच्या पासून मुटक मिळविण्याचा हाच एक उपाय त्यांच्या डोक्यात आला.

चंद्रवर्मा व मुवाहू घोड्याला हाकून जूप घकले होते. चंद्रवर्माने ताकले की, आता जास्त वेळ ह्या घोड्यांना आपल्या बघोबर नेता येणे बक्ष्य नाही. त्याची दृष्टी पाठीमागच्या येणाऱ्या सगू सैनिकांकडे बळली. तेही वेग कमी न करता घोड्यांना पळवित मागे वेत होते. त्याचे घोडे मुढा घम टाकत होते त्यांच्याही तोडातून

पांढरा फेंस बाहेर पडत होता. तेवढ्यात त्याची नजर पहाडातील शिखराकडे गेली. आता फक्त दोन फलांगांच्या वंतरावरच शत्रू सैनिक पाठीमागे राहिले होते.

"मुबाहु आता आपल्याला ह्या घोंड्यावर विसवून रहाता दैगार नाही. हे घोडे कोणत्याही क्षणी आपला प्राण सोडतील. तेव्हा माझा विचार आहे की, आपण मोठ्याना इथेच सोडून पायीच पहाडात चालत जावे. म्हणजे काही काळ लपून वसता येईल." असे म्हणत चंद्रवर्मा घोंड्यावरून उडी टाकून खाली उतरला. त्याच बरोबर मुबाहु सुद्धा खाली उतरला.

परंतु सैनिक मुबाहु नीर जोरात किचाळत आपापल्या घोंड्यावरून खाली उतरू लागले. व मुबाहु व चंद्रवर्मा जेव्हा उतरले तेथे फक्त एक लागला.

चंद्रवर्माने चौहीसजूला एकदा आपली दृष्टी फिरविली व बाजूलाच असलेल्या दगडाच्या कपारी मधल्या साडाच्या फांदीला प्रकट खाली उतरू लागला.

मुबाहुने सुद्धा त्याचेच अनुकरण केले. दोन दरीत हल्लेखळ उतरू लागले. तेवढ्यात पाठीमागून काही सैनिक तसेच उतरून खाली येऊ लागले तेवढ्यात त्यांच्यातील एकाने थांबवत दुसऱ्याला म्हटले-"त्याचेच अनुकरण करणे म्हणजे संकटात सापडण्यासारखे आहे. जर पाय हल घसरला तर खाली वहात जाणाऱ्या नदीत वडून पडू. त्यापेक्षा इथेच बांधून इथेच दगड पांटे खाली दरीत ढकलून देता येतोच.

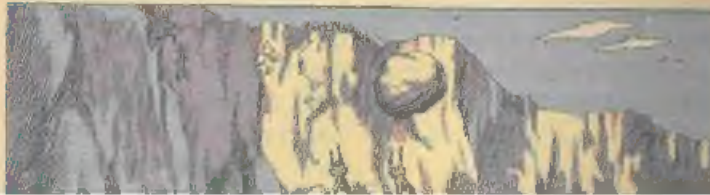
असे म्हणता म्हणता मोठ्या झिळा. दगड पांटे ते डकलू लागले ते चंद्रवर्मा व मुबाहुच्या जवळपास येऊन पडू लागले.

तोंपवत मुबाहु व चंद्रवर्मा उरीचदा तळाशी नाऊन पोहोचले होते. चंद्रवर्माने माग घेताचून शत्रू सैनिकांकडे आपली नजर टाकली व म्हणाला-"मुबाहु! आता आपल्या समोर दुसरा कोणताही उपाय नाही. तुला पोहोचला येते ना! असे म्हणत क्षणार्धात त्यान पाण्याच्या उवाहात उडी मारली.

(कथा)

कवींची चटाओट

विक्रमादित्याने हट्ट सोडला नाही. तो साहाय्यवळ घेला. प्रेत सांघावर घेतले आणि नेहमी प्रमाणे घौन होऊन समशाळाच्या दिशेने चालू लागला. तेव्हा प्रताप बसलेला वेताळ त्याला म्हणाला-
"राजा, तू आ ममराकीक्या वेळी घेत खांबावरून उचलून नेण्याचा निर्णय घेतलास त्यावेळीच तुला दोष द्यात नाही. परंतु राजाचा निर्णय नेहमी बरोबरच असतो असे मान नाही. संपत्ती किंवा यक्ष ह्या दोन्ही गोष्टींची समिलावा कारणारा माणूस मिळणे दुर्लभ. विवेकशील व्यक्तिच तुझा ह्या दोन्ही गोष्टी प्राप्त करण्याकरिता आपली सारी शक्ति कवी घालते. तरी केव्हा केव्हा समालोककून तो अदहेलनेस पाव बनते. मी तुला दोन कवी पंडीतांची गोष्ट सांगतो. लक्ष घेऊन ऐक." असे सांगून वेताळ गोष्ट सांगू लागला.

कार पूर्वीच्या जाली प्रसन्न नावाचा कवी आपल्या कविता वाचून दख्खून राजाच्या मिळण्याच्या बाबतीने पाटलीपुत्र नावाच्या राज्यात आला. त्यावेळी महासार राजा राज्याचे राज्य करीत होता. महासार राजा हा हिंद्याचा कारभोडा बोकला होता. प्रसन्नने राजाचे दर्शन मिळविण्या करीता नवीच सटपट केली. परंतु राज्यातील शिपायांमुळे त्याला भेटणे जमले नाही. व त्याचे सर्व प्रयत्न फुकट गेले. त्यामुळे त्याने ही व्यथा एका जवाहिऱ्याला बोलून दाखविली.

त्या व्यापाऱ्याने प्रसन्नचे बोलणे ऐकून घेत म्हटले—“कवी महाशय, मला फक्त

हिऱ्यांचे मुख्य काय ते माहीत आहे कवितेचे नाही!

व्यापाऱ्याचे म्हणणे ऐकून कवीला उत्साह आला त्याने आजूपास एक कविता त्याला ऐकविली. त्याचा अर्थ असा होता—राजभट्टांना त्यांचे देणाऱ्या कवीच्या कविता ऐकण्याचा राजाने मी केलेल्या कविता न ऐकणेच जास्त थेंबस्कर!

जवळच्याला त्याने सांगितलेला अर्थ तितकासा बरोबर समजला नाही. परंतु तेवढ्यात त्याच्या दुकानात पाय ठवणाऱ्या देवदासला बरोबर समजता. तो महासार राजाचा दरबारी कवी होता. जनतेचे म्हणणे होते की, देवीदासच्या आभार सरस्वती वास करते आहे. पंडीत व सामान्य जनतेला आनंद देणारा देवीदास आदरणीय आहे.

देवीदासला पहाताच जवळच्याने उठून त्याचे आदर पूर्वक स्वागत केले. देवीदासने जवळच्याला नजरेनेच इशारा केला की, त्याच्याकडे आलेल्या त्या मनोज्ञवी माणसास आपला परिचय त्याने करून देऊ गये. मग त्याने जवळ प्रसन्नकडे पहात म्हटले—“आपण दिसावणास एका महापंडीतसारखे वाटता. त्यामुळे आपल्याला राजभट्टांचा नाही परंतु राजाचा आग्रह घ्यावयास पाहिजे!”

हास तोड्या म्हणून की काय, प्रसन्नने अजून एक कविता त्याला ऐकविली. की प्रसन्नची ही कविता ऐकून राजाला हे समजले पाहिजे, आजपर्यंत आपण ऐकलेल्या कविता भिरसप ऐकल्या. आणि त्या मीतनेच की काय राजाच्या दरबारातील कवींनी प्रसन्नला राजाचे दर्शन करण्याची गोष्टी विली नाही. असा त्या कवीतेचा भावार्थ होता.

देवीदासने हळूहळू दाढ्या वाजवित म्हटले—“आपली कविता अत्यंत प्रशंसा करणाऱ्यांनी आहे. मी स्वतः आपल्याला राजाचे दर्शन घडवून येईन.” असे म्हणत देवीदासने प्रसन्नला आपला परिचय करून दिला.

देवीदास राजाच्या दरबारातील कवी आहे हे समजताच प्रसन्न धावतून गेला व म्हणाला—“अहानुभाव, आपली माहीती नसल्यामुळे मी तोंडाळा खेईल ते बाळगून गेलो. पण जर सांगती आपल्याला मी गुरू मानतो.”

“अतिशयोक्ति मुढा कवितेचा एक अलंकार असतो.” देवीदास म्हणाला व त्याला बरोबर ऐकून तो राजा महासारच्या दरबारात गेला. त्याने राजाला प्रसन्नची आपल्या बरोबर कशा तऱ्हेने जोळव जाली हे सविस्तर सांगितले.

राजा महासारला अत्यंत आनंद झाला तो म्हणाला—“कवीवर, जर आपण देवीदासच्या प्रशंसेला प्राप्त झाला असाल तर आपण नक्कीच महाकवी असाल.” असे म्हणत राजाने त्याला दरबारात ठेवून घेतले.

प्रसन्नने राजदरबारात आंगल्या प्रकारे किती संपादन केली व भत्तेला घडवून दिले की, देवीदास मंतर राजदरबारात आपणच त्याच्या बरोबरीचे कवी आहेत.

एका राज्यात धार्मिक भावनातडे सुरू झाले. प्रजा वीर सैन वीर वंशज, जैन, भूते धर्म समजून आपापसात हिंसाकांड करू लागली. राजाने जनते मधील त्याच्या विचार प्रणालीला तबळ्याच्या पुष्कळ प्रयत्न केला

परंतु त्याचा काही कायदा नाला नाही. मंत्र्याने आपला विचार राजाच्या पुढे मांडला तो म्हणाला-“महाराज, जनेनेचे विचार बदलण्याकरिता उत्तम युक्तचे उपयोगी पडतात. वेदात तर असेच सांगितले आहे की परमात्मा हा एकच आहे. त्यामुळे वेदांचे सारस्वरुप जर लोकभाषेच्या झेलीत आपण घेतलेपुढे मांडले तर नक्कीच प्रसन्न बदल घडून येईल.”

राजा महासारास मंत्र्याने म्हणणे पसंत पडले. त्याला बाटू लागले. त्या काम-करीता देवीदास हाच काय तो समर्थ आहे. परंतु मंत्री म्हणाला-“वेदांचे सारस्वरुप लोकभाषेच्या झेलीत समजणारा एकजण आहे हे प्रसन्न नाही मला असे समजले

आहे की, प्रसन्न मुद्दा देवीदास सारखाच समर्थ कवी आहे. त्यामुळे आपण त्याची जबाबदारी देवीदास बरोबर प्रसन्न तर मुद्दा होण्याची.

ह्यावर राजाने दोन्ही कवींना बोलावून घेतले व मंत्र्याच्या योजनेनुसार दोघांवर ह्या कार्याची जबाबदारी टाकली.

राजाचा आदेश मिळताच प्रसन्न म्हणाला-“महाराज, वेदांचे सारस्वरुप जर साधारण प्रजेच्या समोर मांडावयास पाहिजे असेल तर ते प्रथम आम्हांला पूर्णतया समजणे जरूरी आहे. हे काम एक दोन कवींच्या कडून करून घेणे शक्य नाही. महापंडीतांच्या बरोबर चर्चा करून त्यानंतर हे काव्य रुपाने मांडले पाहिजे.

परंतु ह्या उलट देवीदासने आपला विचार व्यक्त केला-“महाराज मला तर ह्या कामात कोणाचीही आवश्यकता नाही. मी एकदाच हे काम पूर्ण करू शकतो. मला दोन महिन्यांचा अवधी सा!”

ह्यावर राजाने हे काम दोन्ही कवींवर सोपवले व म्हटले “तुमच्या पैकी जो कोणी हे काम प्रथम पूर्ण करेल त्याला एक लाख रुपये बक्षीस दिले जाईल.”

दोघां कवींनी आपल्या कामास सुरवात केली. देवीदास हे प्रसन्न मधील महान पंडीत होते. त्यांना कोणताही कठीण असलेली भाषा सोप्याने समजत असे. त्यामुळे त्यांनी वेदांचे मनन करून लोक-भाषेत त्याची कार्यरचना करण्यास सुरवात

केली. आपल्याला दिलेल्या वेळेनुसार दोन आठवडे आधीच त्याची काव्य रचना पूर्ण लयास आली.

प्रसन्नच्या संस्कृत समजत होते. परंतु त्यात तो प्रमिष्ट नव्हता. त्याने इतर कवींच्या वैदिक पंडीतांच्या तोंडून वेदांचे विश्लेषण एकत्र नंतर त्याने जिद्दाबयास सुरवात केली. त्यामुळे त्याला हे काम करण्यास तब्बल दोन महिने लागले.

देवीदास प्रसन्नच्या कार्यरचने संबंधी भाहिरी दुसऱ्यांकडून काढून घेत होते. त्यांनी प्रसन्नच्या बाधी दोन आठवडे आपले कार्य पूर्ण केले तरी मुद्दा त्यांनी त्याला वास्तव महत्त्व दिले नाही. त्यांना देख लोकांना रसवून धाक्याचे होते की,

आपल्यापेक्षा ती कुपालता पूर्णक काव्य-रचना करण्यास समर्थ नाही.

मया विचारान देवीदास प्रसन्नचं काव्य पूर्ण होण्याची वाट वहात राहिल नंतर राजाचा भेटून म्हणाले-“महाप्रभु! मी व प्रसन्नने नवळप्रवळ एकाच वेळे पर्यंत आपल्या काव्यरचनेचे कार्य पूर्ण केले आहे तेव्हा आपण आपल्या दोघांच्या काव्यरचनेतील प्रत्येक काव्यला बक्षीय द्यावे.

पण कोणत्या काव्याला बक्षीय द्यावे हा निणय घण राजाला कठीण वाटू लागला त्याच्या आधी माधाराण उत्तम रचनेची परिक्षा घेण्या करिता राजा देवीदासचा

मदन प्रन अथ जे नि नर पदोद के व काव्य-रचना चढाओढीत आली तेव्हा ह्याचा निकाल कोण लावणार?”

तेच साल असतांना कर्मधर्मयोगाने चित्रीकरी माहाच एक सर्वविघ्नाश इष्टत पात्रमत्त जयलक्ष्मी मागुन देवातून करीत लोपुत्राच्या राजदरबारी येऊन राहिल. राजा स्वचा रचित आदरसत्कार कला व आपल्या महार भाकल कठीण प्रसन्नता मोडवण्यास व त्याचा निकाल दण्याची त्यास अनुमती दिली.

चित्राचरान दाखी काव्य समर माहून स्थाने मन्त्रीय अध्यायन करत व म्हणत

महागज, ही दाखीही काव्य उत्तम आहेत व दाखी बक्षीयस पात्र आहेत.

हा निणय पूर्ण देवीदास म्हणाला- भास काव्य तर लक्षावधीय कडून तयार केले गेले आहे जरे पाहिले तर प्रसन्नच्या पूर्ण व्याख्या आधी दोन आठवडे मी पूर्ण केले आहे परंतु त्याचा सुद्ध नडासोडित खची मिळाली ह्या हेतूने मी दोन महिन्यात याट व हिल प्रसन्नत त्याची काव्यरचना पूर्ण करतया करीता अनेक वैदिक पंडिता-वरोबर चर्चा करून मगच आपल काव्य पूर्ण केल आहे त्यामुळे आपण बक्षीय देण्या आवा ह्या गोष्टीचा पुण सरासार विचार करावा.

विचारान देवीदास म्हणाला- विचारान काय हू एकटयाने सहा आठवडेकाव्य आत वेदांचे सार काव्य द्यात उतरवलय? ह्या गोष्टीवर तर विचारास इमत नाही?

तव्हा ज्ञान उतर गेले देवीदास म्हणाला- चारवर्ती धनक अहमल काय मी कळली असे माएका वर्षाच्या ज्ञान महाभारत आणि दोन वर्षाच्या ज्ञान अष्टादश पुराण ह्याचा अन्वय मिळाला आहे राजा महाभारत म्हणाला देवीदासने सांगितलेले सब कर आहे.

असे जरे हात मज्जा आठवड्यात वेदांचे सार काव्य द्यात तुम्ही पुण केलत तर त्याच दक्षीय वाढवतच मी माहो करेलन? अचा चर मारा निणय घेण माझ्या हातून आहे वेव्हा आपल्या काव्य दिव्य आहे? चित्राचरीस निराश व

वचनलक्षणात स्वतःकरी समजून पणाराच्या माझ्या काव्यात व प्रसन्नच्या कव्यातला करक समजून मी जसा विचार केला की मला लवकर काव्या मागण्या करीता बक्षीय तका तर अत्यंतम रचना के माच्या लयात नल बक्षीय मिळाल पाहिजे.

मह भूभाव देवीदास मागला सुसूक्त आश्रित मला ज्ञान मोड घण देऊ तका

मला त्याचे ज्ञान जास्त नाही त्याच्या प्रती मी जगरी छोटा आहे मी बक्षीय मिळविण्याच्या मागून राहिल तर बनेते समीर आपली काव्य-रचना उपयोगास पडाली ह्या हेतूने मी मिहोली जरे आपल्या लोकांचा हाच विचार बक्षीय की मात्र काव्य देवीदासच्या काव्या समान आहे तर हे ऐकून मला आश्चर्यच वाटते आहे की म देवीदासच्या वरोवरीचा कवी जेवढी देवीदास मला गुरू समान आहेत प्रसन्नत विनयवर्तन उत्तर दिले.

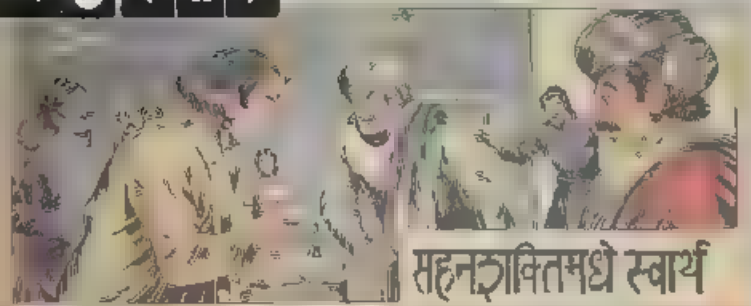
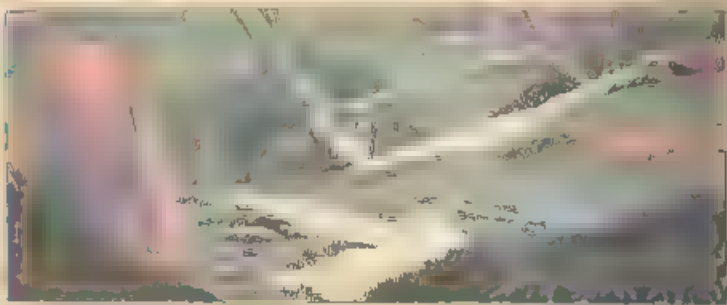
चित्राचरान प्रसन्न तक्षिणस पत्र आपल्याचे सांगितले त्यावर राजा व त्याचा निणय मान्य केला.

येथवर गोष्ट सांगून वेताळ म्हणाला-
 "तासा, विराजिवोन तिणेंय दिलला राजा
 महासारने थोड मानला हे कारण पुढे
 ठेवले तर महावंडीस व महाकवी असलेला
 देवीदास ह्याकडवर सगळ्याच केला गला
 ना? ह्यात विराजीनीने पक्षपात तर केला
 नाही त्याने देवीदास पेक्षा कमी प्रतिभा
 बासलेल्या प्रसन्नता को म्हातीत देऊ केले?
 याचे समाधानकारक उत्तर माहीत नसून तु
 दिळे नाहीस, तर परिणाम तुला माहीतच
 आहे, तुझ्या डोक्याचो शंकर दाकले होऊन
 तुझ्या पायावर जोतू लावणाल

विनामादिस म्हणाला- 'ह्या गोष्टीची
 शेकाव नाही की, देवीदास हा एक उत्तम
 कवी होता परंतु प्रसन्न मुळा चंडासीजोत
 भाग घेऊन आपल्या काव्याचो-रचना
 करून त्याच्या दरबारांत पुढे आला
 त्यामुळे आता दोघही समान दर्जाचे कवी
 गणले जात होत अशा परिस्थितीत
 बसोस कोणाला खावयाचे? दोन्ही
 कवींच्यांत जर निरक्षिण केले तर देवीदास

स्वतः आपल्या प्रवाची स्तुती माही तो
 अहंकारी स्वभावाचा होता त्याला वाटत
 होते की, आपल्यावर श्रेष्ठ कवी इतर
 कोणीच असू शकणार नाही हेच त्याच्या
 मननास कारणीभूत ठरले त्याची इतकी
 तळमळ होती की, आपल्यालाच बक्षिस
 मिळाले पाहिजे. त्यामुळे एक गोष्ट स्पष्ट
 होते की त्याला स्वतःच्या वसावगेअर
 वेताजीपण हाच होती असा माणूस
 जिपनास वसरत्या शिवाय मर पडू
 शकणार नाही परंतु प्रसन्नच्या बाबतीत
 तो विनयगिरी होता त्यामुळेच तो
 श्रेष्ठ बनू सकला असा स्थितीत समान
 असलेल्या दोन्ही कवींमध्य स्वभावने
 प्रसन्नताचा बक्षिस देणे न्यायगत ठरते
 तेच काम विराजिवोन केले त्याच्या मध्य
 कुठल्याही प्रकारची पक्षपाताची भावता
 नाही

असा तन्हून राजाचे मौन भंग होताच
 वेताळ प्रतासह अवृथ्थ झाला आणि शाळासा
 जाऊन लोबकळू लागला, (कल्पित)

सहनशक्तिमध्ये स्वार्थ

कोणता एक सानात रामानंद व चंद्रकांत
 गावाचे दोघ गिर रहत होत या
 दोघांच्यात इतकी वाढ मेची होती वा,
 पण त्यांच्यात काका बई की, ते दोघ सख्य
 नाईत नाहीत ना' अमि त्यांच्या
 येवचीच ते लोकड्या करीत बंदकत
 स्वम मान गयकर रंगत होत तो
 लकावर उखडत असे परंतु रामानंद
 शान्त स्वभावचा होता, म्हणून वा आपल्या
 मित्राच्या भावणामध कधी पडत नसे

एकदा चंद्रकांतच्या घरा काही
 करणान एक मेजवानी होत त्याच
 निमण घडेन एक विद्वधभर मानाचा
 गुहाबग मादणारा जयंती माणूस था
 मेजवानींटा आला. विद्वधभर पुत्रारुनना
 मरण्यात एक संबरचा पदाईत होता. तो
 लदान मोठ्याचा विचार न करताच समोर
 येणा-या माणसांची निगल करीत असे तो

आवदाराच्या गरपा करीत सदकांतक्या
 बघळ ग्राऊन पोहीवला रामानंदला
 माहीत होते की, हे दोघेजण एकामेका एक
 विजासकोर लाहेत त्यामुळे त्या दोघांना
 तो बराच वेळ एकत्र राहू देत नसे.

विद्वधभर गप्प मारता मारता म्हणाला-
 'मित्रा, तु मोठी मेजवानी व करमणुकीचा
 कार्यक्रम ठेवला आहेस! काय, ह्या वर्षी
 घांतीत चांगली मिळकत झाली वाटते?'

"छे तसे काही नाही, मी ह्या करीता
 हा कार्यक्रम ठेवला होता की माझ्या
 मिळकतीला कोणाची दुष्ट लागू नये!"

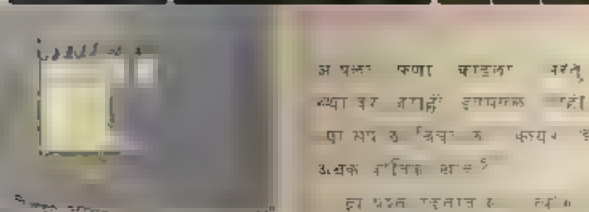
हे ऐकताच विद्वधभरचा जळकळाट झाला
 गण क्षणभर पांचत तो म्हणाला-"पण
 काही म्हण नावा, एनकी मोठी मेजवानी
 व मनोरंजन ठवलम तरी कही लोकांचो
 दृष्टीच बाईत असले त्याचा चांगला परि-
 यण-या माणसांची निगल करीत असे तो

३८। बाधिमस्तानां तर्पणस्तूत्रेण वाच
 मङ्गितं च तस्मात् गोपतं च तस्मात् तस्मात्
 साधनानां शिष्टानां यजमानं च श्रद्धां
 तावत्तया गात्रं शिष्टाच्च तेषां यजमाना
 नृपवर एकं भद्रं च श्रद्धां च तस्मात् एक
 प्रसिद्धं त्रिषष्टिं द्वौ च तस्मात्तया भव

१० इ ईके अ अभ ए ऐं औ ओउ
लाग्न थावि रत्त ल भ म न प्र वरुण क कुल
एका जमा आन पमकल आव बखला
गात्र ह-मी एक मुखवर त्रिपारा नाम
हनुमान कहान बाहेर आल व व्याध

३० १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

[illegible]

मंदिराच येवन करावयाच आहे, परंतु अक्षुण्ण वाचना नी देऊ शकिल. मिळाला नाही त्यामळ न हाक तयार करून ये मर्यादाच पाठवून शोडा.

रया काळात तो गीत माग्य केली व इशारेपयंत तो वाच तयार केला व एका माणसाच्या खरात जपवन रक्षणे व स्वातंत्र्या आपल्या बरोबर घेऊन गेल. स्वातंत्र्य पाववन दाऊदे प्राचीन कथेस म सुरवात केली इतकळ दाऊदा अमळ त्याला यऊ लागला त्या एकदम चकून उभा राहिला आणि गावाच्या बेशीच्या पळत जाऊन उध त्यानी काळमडला रथ त्या माथिदारानी त्याला आपल्या कांतावर उषळून आणून बोधिसत्त्वाच्या पायी जाणून त्याला बसा त्हेने ठेवले की त्याने होळ त्याच्या पाऊलांना साई करेल असे.

परंतु स्वातंत्र्य राशारामाने उठून मसला व बोधिसत्त्वाच्याकडे पाय ठकून परत झोपला. त्यावर बोधिसत्त्व हसू लागले व त्यानी आपल्या शिष्यांना विचारले-

'अक्षुण्ण वाचना नी देऊ शकिल नायनाद करणारा कण माणूस आहे' शिष्यांना उत्तर दिठ 'स्वातंत्र्य

काय भगव्हा अशा अवस्थेत याच्या पाणसोपाला रथ विर धन करू शकल काय? बाधिसत्त्वानी विचारले 'तुम्हा ताहो गन्देव' शिष्य म्हणाले

तः पण तुम्हां ह विसरु नका की दाऊ ध्यात्यान फक्त माणसाला तयाच पंत ताहो तर बराबर रयाची बुद्धी पण फट हात त्यामळ मी अजपासून एक नियम घालतो की ह्या धुणा राहून कोणोहू दाऊ येवन करावयाचे ताह' व धिक्कत राशार होळ म्हणाले.

दाऊचा रया मरुमरायदर स्वातंत्र्य बोधिसत्त्वाच्या पायाची लातांगण काळाच यऊन पडला व पंचचात्वारण हायवळ लागला त्याचर बाधिसत्त्व नी त्याला दोन्ही हात नी उठवत त्याला दाऊ पावूनच हाथार दुष्परिणाम एकवेल

आजकाल कथा

सरस्वती

सौम्य श्रीरवा पत्तन नित व वन तायांनी ते त मुन हुती त्याच्याभित्त भाकला पान ह्या बालपथापासूनच ह्या उत्तम पद्धते सधानी पामिड हाका तालिका ह्याच मने कथ पुनी रयादी ह्या पायाणणी कर्नाय जलन

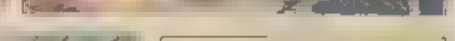
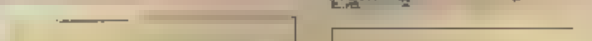
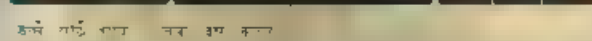
पैसा वापला हो वने काही कायाने जेड सार त गिर एतदा अपराधन न्हून वसुन वनर दिक्कण ह माया आपल्या बंडितारचे सिध्दायला गहावय म विचार गेल कीपया 'मोक्ष' रय निवासे त्यागत कसत स्वय म पय्या त ने आदर यकुर कल परतु त्याताच दितत वदीर आपल विनोय प्रय न प डला

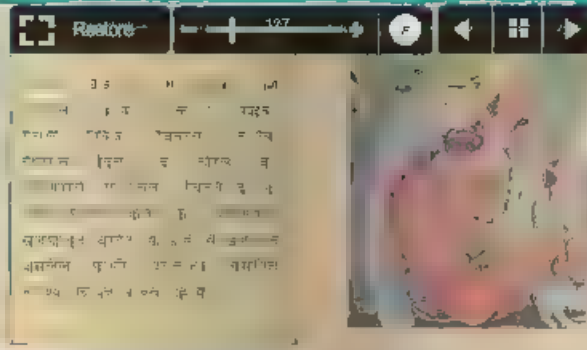

काही जिवयांना के तिहो दुषिकार अनंद गाड सा व आनवध धन घेऊन आपल्या बोधजनि परत निघुल प माल काळ बीन प ह्य त्यानी उठ करपाच्या विषय परात आपल्या

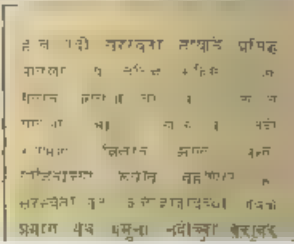

A black and white photograph of a large, gnarled tree trunk. The trunk is heavily textured with deep grooves and knots. A significant portion of the trunk has been hollowed out, revealing a lighter-colored interior wood. The hollowed section is roughly circular and appears to be a natural cavity or the result of decay. The background is dark and indistinct, focusing attention on the tree's texture and structure.

ज्ञान निमलानन्द व त्याच्या विद्य-
वर्णा प्रकाशाने सोलावले राजाने

झाङ्गा फाँसदा बढ्दैन तुम्ही तर्क प्रवेष्टा
घोका देत जाइरत! राजा रंगाने धृष्टता
'महाराज तुम्हीच सांगा ह्यात माझा
काय दोष? ते सर्वजण आपल्या मनातील
तोष्टी सिद्धीम नेण्याकरीता देवाकडे न

त्याचे जागती जागतीच एक नवे प्रहे त्याच्या बाजूला तो आपला तंबू टाकून बकऱ्यांचा व्यापार करतो. सर्व लोक त्याला माझिक राजसिंह म्हणतात. त्याचा ना बिल्लाचा पोशाक घेवून तो त्याच्या नजरेन ओळखू शकतात! व्यापारी म्हणाला-

भूपति त्या बिल्लाच्या पोशाक घेऊन त्याच्या तंबूपाशी पोहोचत त्याने त्याच्या येण्याचे कारण सांगितले.

राजसिंह भूपतिला म्हणाला-“माझ्याकडे खेळणारी एक बकरी आहे. जर तुला ती हवी असेल तर मीस रुपये द्यावे लागतील!”

भूपतिच्या मनात ती खेळणारी बकरी पहाण्याची उत्सुकता निर्माण झाली. त्याने बिल्लाच्या हातात मीस रुपये देऊन ती खेळणारी बकरी पाहिली.

ती बकरी दोरीवरून चालत होती. सरळ सांवावर बसत होती. अशा प्रकारे बकरीने अनेक डोंगऱ्याने खेळ करून दाखविले.

भूपतिला बसलेले अचक्ये वाटू लागले. त्याने बिल्ले सरदाराला विचारले-“तुम्ही ही बकरी विकता आहात का?”

“जर कां मी ही विकण्यास काढली तर, एक हजार रुपयांपेक्षा कमी किमतीत विकणार नाही” बिल्ले म्हणाला. मी तर अद्याप एकदा मुद्दा नाही की

बकरीची किंमत एक हजार रुपये असते?”

“अहो साहेब, तुम्ही तर हजार रुपये म्हणताच आदर्ये कित्ये झालात. तेव्हा माझ्या गाण्याच्या बकरीची किंमत ऐकलीत तर बसुनच पडाल” बिल्ले सरदार म्हणाला.

“गाणारी बकरी काहे काय? बिल्ल्याने भूपतिने विचारले.

“मी खरे सांगतो, गाणारी बकरी माझ्याकडे आहे. जर तुला तिचे गाणे ऐकायचे असेल तर तुला खंभर रुपये द्यावे लागतील खमजळ!” बिल्ले सरदार म्हणाला.

भूपति खंभर रुपये देण्यास तयार झाला. त्या बिल्ल्याने तबूत बाऊन एक बकरी बाणली व तिचा गाणे म्हणण्यास सांगितले.

बकरीने गाण्यासारखे मधुर बाजावात गाणे गाऊन दाखविले. गाईले ते वाहून भूपति आश्चर्याचकितच झाला.

त्याने सरदारला विचारले-“ह्या बकरीची किंमत काय?”

“पांच हजार रुपये!” त्याने शटबयात सांगितले.

“पांच हजार रुपये? जरे, माझ्याकडे तर बरोबर पांच हजार रुपयच आहेत!” भूपति म्हणाला.

“काही हरकत नाही!” हाहूनही तो कधी एकदा नाचणारी व गाणारी बकरी पाहिली आहेस काय? पण त्याची किंमत हाहूनही नास्त आहे. बिल्ले सरदार म्हणाला.

त्याने नेमील एका बकरीकडे बोट दाखवून तिची किंमत विचारली, व्यापाऱ्याने दहा रुपये सांगितले.

“काय ही सर्वात चांगल्या प्रतीची बकरी आहे?” भूपतिने व्यापाऱ्याला विचारले.

व्यापाऱ्याने वेहूरा कसानुषा करीत भूपतिकडे पहात म्हटले-“मी बाजावात नित्यवया बकऱ्या आणतो सर्व उषाम पातीच्या असतात. तरीही तुला खूपेसाही जास्त चांगली बकरी हवी असेल तर तो बिल्लाचा नेता राजसिंह आहे त्याच्याकडचा!”

“राजसिंह कोण आहे? तो कुठे रहातो? भूपतिने विचारले.

'काप में तो बकरी पाहू सकता की?'
भूपतिन विचारत

'को नाही' पशु तो पहायकरता
तुला दोनका कपय खावे लायता'।
गजसिंहने शांतित

भूपतिन ने साध केले गजसिंह नबन्धा
आन गला व एक बकरे एकदून
घऊन बाहूण आला निजा रंगीले वी
कपडे होते ती दोन पायावर उभी राहून
नाचली व गीत गाऊपास गाण पाईली
भूपतिन मदान बिचार कला की ह्या पेशा
अधुनत दुसरे काही नाही।

'तुम्ही ही बकरी कथ किमतीला बिकू
सकता' भूपतिन विचारत

दस हजार रुपय' की लागून कामा
किमतीला बिकणार नाही. गजसिंह
महणाला

'हि किमत तर लूप जास्त आहे!
भूपति म्हणाला

'तसे काही नाही. हिना जर दुसऱ्या
लोकांसमारे नाचवले व गायवले तर
त्यावेळा रुपय पैसा बसुल करत येतील'

गजसिंह म्हणाला

भूपति विचारत पडला दोघ्या
मनात कतक साका झळ लागल्या द्याला
वाट कायले की बहुता आपल्या बहीलांना
ह्या नाचण्याच्या बकरीला घोष कायला
अपवाद म्हणूनच आपल्याला जास्त किमत
पडली तरी चालला पण चांगली बकरी
घऊन यथ्याबद्दल सोसिलेल बसावे आणि
तसे जर समल तरा मुला ही अस्त्यून
विनिच बकरी पाहून म्यांनर नकलान
परमानंद हाईत हिना लान समार
नाचवून तबकीथ खांगले वन परदन
करता येईल

असा विचार करत भूपतिन सरदार
मिन्नाच्या बरावर किमतीत बरीच धाका
धाला केला शकता आठ हजार रुपय
देऊन ही बकरी बिकत घेतली आता
स्याच्या जवळ एक पैसा मुला पुण्या नाही
शबरी त्यान एक माह्याकी पाहू

ठरव घेता प्रयत्न करण उरते त्याच
बरोबर बकरीला पाहून सर्व शाहीबाजानो
त्याला ठरलेल्या किमतीची अती स्वकम
आणवू देण्यास विनविले.

शबरी भूपतिना मग बकरी मजल की
आता काय कराव? त्याने शावातीच काही
ओकाकडे पैसे काढ घ्यावे म्हणून वाहिले परंतु
गात्रातील सर्व लोकांना माहून हात का
त्यान्नाकडे पुष्कळ धन आहे भूपति
ग शांतत लोकारा व शाण पुजल नमना
की आपण इतके पैसे देऊन एक बकर
विकत घेतली

शेवटी नाईकाजाने त्याने बकरीला एक
दारी बावली व तो दालन घळत ती
परी चालू लयल न भूक पडून न
वयाचे हाऊत कसायमा आप या गात्रा
पाहिलेला व आपल्या शिंलाता म्हणाला
बाप मो एक अशा समतदार अधुन
बकरी आपली बह की सर्व अगात
श धन तरी मिळण नही

'अरे को दान दान' असे म्हणत
स्वकडय बकराच्या पाहिलेल म्हणाला
'रवा मो म्हणता समिताराका व
दिवाबताहेबापय मेजवामीचे निमवच
पाठविले आहे. ह्या बकरीचे मांस खाल्ल
की तिच्या अधुन आन नकल व
ल गन ज

हे एकलाच भूपति सावरत जो
म्हणाला - व य म्हणाला'। हिच्या मांसाचा
गवाद वाढवाहू ह काय छान हिना मो
ख व्याकारता आणत नाही हिना ठवून
आवण लाजा कपय केमाव शकता उला
पाहुण यऊ दे मग पहा मो आपली अधुन
धमान दाखवून देईल मग नि लानमी
कालकाली राजागमत जाऊन पाहिलेल
पण तो लरेवी करणवकरीत राजा आपल्या
सतिव्याताल कर्ष भाग देण करेता मुदा
तपार होईल!

कापत्या मूलच्या तांडीचे खला व
अरी। हून जालेल लून अकटशम
विचार ईत की ह्या बारीत नकवीच

नगरपालिका फलस्वरुप हुँ सम्बन्धित भएता पनि
बढीबढी न्युनकटोरासँगै पछि आएका नेताहरू
जसलेसँग अरु बढी सम्बन्धले परम्परागत
जस्ता हुँ सँगसँगै कटौती बढी कामले को
ले दुवैस्थितिमा काले काँ तहरी परम्परा
स्यातील काही पाहुने आगमनात त्रुसलुम्
सम्बन्धले—“दुसरापछि घर दार लुट्न थाले
“हाम्रा कपातले स्याल्ला स्या भिल्ल मात्रकाले
काँसल्ला बढा दिला”

उल्टा परिणाम

[illegible]

सोन-बाण दिवस ठलठल राधा नव-
 भावयला ही गोष्ट जाणून घेण्याची हळका
 उत्सव झाली की; सभ्याने क्षापण
 लागींतालव्या गोष्टाची दखती राखत
 पिढिपिढी कि नव्ही च जलता त्यांची

शोभ्य वृद्धन अमल वरावणी करुने माझे का नाही! त्याच्या मरणात त्या गोष्टीचो विस्वास होतो की सर्व जन्मने एकाच तऱ्हेने क्षाण-पण कपडलत देवचमं केल्या तर जगात आपल्या गऱ्यासारखे शासन करण्यास दुसरा पन्नावयान मिळणार नाही.

एक दिवस सकाळच्या प्रहरी राजा मंदभाष्य फिरण्यास बाहेर पडला तो आपल्या राजावाणाच्या बाजूने निघाला तिथे त्याने बंधू पाहिले. ते पाहून त्याचे मन काडाविले होऊ लागले.

सर्व दास-दासी एकाच तऱ्हेने कपडे घालून बसले होते. राजाला ते पाहून कठिण वाटू लागला की ह्यातिले रायका कोण व पुढे कोण? तेंतर तो अंतपुरात गेला तेथे सुद्धा तिच परिस्थिती होती तेथे राणी कोणती? व दासी कोणती? हेच राजाला समजेना? सर्वांनी एकाच तऱ्हेने कपडे परिधान केलेले होते!

ह्यावर राजा मंदभाष्याला आपला मति-भ्रम होतो की काय असे वाटू लागले.

त्याला मध्येच मंदभाष्य राजा वरावणी सांगतच दारदाराने आला तेव्हा तितक्या स्थिती होत मया कोण? मनापली कोण? व राकार कोण? सर्वांनी एकासारखे कपडे घातले केले होते.

'मदो' राजाने शिरात विचारले मनी! ह्याच उत्तर म्हणून मनीषण जागत तसाच ओरडला.

'अरे दृष्टा मी काय मनी आहे?' राजाने फक्तकालाने विचारले मन्थात तिचे बावय परत पापटपडी प्रमाणे राजाचा पुत्रास विचारले.

गालात आपण केलेल्या दृष्ट्यापासून परतल्याप होत त मना नालाजून मुका येतले आपल्या मंदभाष्य राजा निघून आला होता दिवसा त्यात परत दंडा विस्मयमान आला की इतके सामानान आपण या दृष्ट्यापासून काय जाणवत न येतले आपल्या दंडाचो असावना करुनी प्रत्येक नाला जन्म ईच्छुनक व रिहा-मराज गळाले.

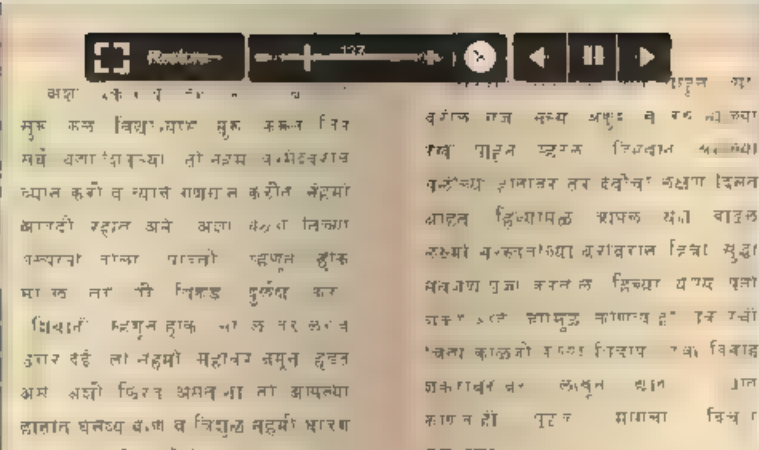

मेढराच हिमवान आणव्या परो परत आन न गुणपूर्वक आणव्या कड लागल जाळापनाण सतका वसवणी डाव्या व उजवे भिच पड्ड उच्चदशामध्य ह्या त्या वळस तिचे सैनाक नावाळ्या वळ ला जन्म दिला ह्यातनर क्रमन तिन नड्याणव मल ना जन्म दिला. ह्यातनर सैनका पुन्हा वरादर राहिला व नऊ महिन पधरा दिवस ना प्रादद्वा नक्षत्र चैव शुक्ल नवमीच्या दिवशी तिन पार्वतीला जन्म दिला जाळस मज दिला प्रकाशमय शास्त्रा, नक्षत्र व पुण्याचा वर्त केला धरुतव धार व उड ह्याचो वच ने नत्र यगाय कन पदा व नत्र गिणवण मारा वार हत व उड उळ अशे तडन ना उड.

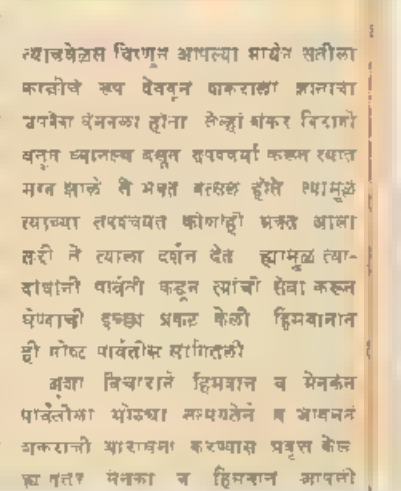
काळीदेवीच्या कपात जन्मली ह्यामुळ घावून सैनकेने तिला प्रार्थना करीत म्हटलें माग तिते एका शास्त्राण बालकाचे रूप घेतले व ती रडू लागली मुलीच्या जन्माचा क्षमाचार मिळवाच हिमवान अत्यंत मानदील झाला. पुराहित व अनक शास्त्राणाचा श्रुतन तो सनकान जय मुलीला जन्म दिला तेथे मला, कापराचे दिवे मावले कस्तुरीचे पाणी धिपले व नाचगाण्याचा कार्यक्रम आखला व शास्त्राणा-कडून तिला आशिर्वाद देववळा. मग त्या शास्त्राणांना अनेक धन-धान्य आभुतण व रेसमी वस्त्र दान केली ह्यानंतर ते सुखान आपले दिवस वाळवू लागले हळू-हळू पार्वती सद्गुणाची माठी होऊ लागली.

मंगी कम्हणी केव्हा वीणा वाजवत पावतात
 त-मस होत असं जिया वर '१' वर येत
 गाथी हाई व न ये शिव वं ऊपर साकार
 करून वागल्या प्रीतिनिंत दाखवित असं
 त्याच वळख करुन न राह हिमवानात
 उगावयाम आला हिमवानात उरु
 यऊन त्यांचा आदर साकार केला
 त्यांचा एका आसनावर बसावयास सांगत
 पावतिला घोलवण घाडल ती आनंद
 तिला नारायण करण्यस मंगुन स्व सो
 तोला आचरुन पाठीवर बसवत व न राहता
 दिनात्म - यष्टमानी रागात हा माझ
 मुन्हीचा एकी कोण हणार आहे ?
 ताहीच समु शब्दा ।

[illegible]

नसून मी निनिघ्नपणे तपस्वचर्या रांगीत आहे.

"हे महादेवा! तू मजबूत वळून तपस्वचर्या करीत आहेस हे क्षमाचें भाग्य" म्हणून न म्हणाला

शंकर संतुष्ट होऊन म्हणाला हे हिमवाना! तू काही तरी घर भागून व "माझी ही मुलगी शर्वती, तिला आपल्या सेवेला वेचें राहू देण्याची परवानगी द्यावी प्रभो!" इमवान म्हणाला

जे तप करताना त्यांच्या सेवेला कोणी म्योने राहणे उचित नाही पाहिजे तर त मघून मघून येऊन काय हवे मकी व पाहून कात जा" शंकर म्हणाला.

माझी ही मुलगी कथ्या आहे. तसे देवीच्या कृपेने माझ्या पांटी जन्मली आहे तिच्या हातून आपल्या मातृव्याच तपस्वचर्या विघ्न कसे काय येईल? म्हणत पांडी एवढी विमंती माग्य करून माझ्या या मुलीला आपल्या सेवेस ठेऊन घणाय कृपा करावी!" हिमवान म्हणाला.

शंकराने होकारार्थी मान लुळविले सतीच्या मृत्यूनंतर शंकर अंशूर पर्वतावर परत येऊन तपस्वचर्या करू लागला होता. तपस्वचर्या सापाने त्याच्या कपाळाला शंभू सुटला. एक स्वेद बिंदू आहेस म्हणून दुःखा या कैलास शिखरावर

त्याचे नाव अश्वत्थनादू असे पडले त्याच्या वरून कांती लागली शरीर शब्द नव भूदेवीने त्याला उचलून शंकराला द्याविले

शंकराने भूदेवीला पाहून म्हटलं-"तू पत्न्य आहेस! माझ्या देहाच्या स्वेद बिंदूने जन्मलेला हा मुलाचा मीम नावाने तुझी किती वाढवील"

मीम मोठा झाल्यावर कापीला गेला आणि तेथे त्याने शंकराचे स्मरण करून घर सोडूनच येऊन शंकराचे मृत्यु स्थान त्याने तपस्वचर्या करताना दिसले त्याचे मीमाळा पुढे मंगळ, जंतारक माये पडली.

शंकर तपस्वचर्या करीत असताना पृथ्वीवर रंग उत्तम झाले तेव्हा कधी व रितु देवांनी वसुदेवाजवळ प्रार्थना केली की, मूलोकात पाण्याचा दुष्काळ आहे तेव्हा वसुदेवाने आपल्या कमंडलूतून पाण्याचा पत्रक घेऊन झाली सोबतला. त्याची अजून परा होऊन पृथ्वीवरचे राहू लागली शंकराने पिचार केला ही पारा अजोच वतन राहिली तर पृथ्वीचे फार नुकसान होईल म्हणून शंकराने आपल्या डोक्यावर गंगेचा धार घेतली शंकराच्या जटेंतून गंगेचा पाणी मानसरोवरात पडले व तसेच गंगा अदम्यतेने वाहू लागली

त्यानंतर शंकर पुन्हा आपल्या तपस्वचर्या लावून झाला असा प्रकारे शंकराच्या जटेंतून तिन वहाण सुरू केल

वसाला दिली नावाची एक मुलगी होती ती कश्यप मुनींची दुसरी बायको तिच्या पांटी हिरण्यकश्यपु व हिरण्याक्ष जन्मले ते शूरे राखस निघाले व त्यांच्या सापाने निळोफ वस्त झाला तेव्हा विष्णूने नरसिंह व वराह अवतार घेऊन त्यांचा संहार केला पुत्रशोकाने दुःखी झालेची विती कश्यपाच्या कृपेने पुन्हा गरीब झाले. ती शीष्ट इद्राला कळली इद्राने तिच्या पांटी आपला आजोखी एक शत्रु जन्मणार असा अंमिने, आपले

मृत्यु पावेली हिला नरोवर घळत घळत घळत तशांभुमी कैलास इथे घळत पाहिले त्याचे तपस्विक गंगाधिपती हातात शस्त्रास्त्र घळत उभे होते काही लोक शंकराची सेवा करण्यात मग्न होते द्विमवालाला शंकराच्या जवळ जाण्याची संपत्ती त्याच्या वस्त्रांनी त्याला दिली हिमवानाने संपत्तीक शंकराकडे काढून त्याला वांछीय प्रणिपात केला आणि चंद्रन पुण्यादिकांनी त्याची पूजा करून हात जोडून संधीर उभा राहला. शंकराने एकदा डोळ उघडून पाहिले आणि म्हणाला-"हिमवाना! तू एक भीर पुरुष आहेस म्हणून दुःखा या कैलास शिखरावर

ब्रह्मगुरु दितीच्या गर्भपिडावरून सोडले त्या पिडापासून मरुत आदिक जन्मले व इंद्राची सेवा करू लागले.

आता दिति फारच निराश होती. तिने कश्यपाची कृपा शंकावन करण्याचा पुन्हा प्रयत्न केला. त्याची आराधना मनोपूर्वक करू लागली. तेव्हा कश्यप मुनीने ब्रह्मदेवाचे स्मरण करून तपश्चर्या करण्यास तिला सल्ला दिला. दितीने त्या प्रमाणे तपश्चर्या केली. व कश्यपाच्या कुपेने तिला एक वज्रकाय मुलगा माला. त्याचे नाव बचांग ठेवण्यात आले.

बचांगाच्या जन्म समयी अग्निवृष्टी, भूकंप व तुफान सारे संवटे आली म्हणून

सर्व देव दाबरले. दितीने झोठ्या प्रमाणे वज्रांगाला वज्राणाचा मोठा कडा मी त्याला म्हणाली-“बाळा! भला देवाना फार दुःखी केले आहे. त्यांनी तुझ वंश द्दिराश्वान व द्दिरप्यकश्यपु यांचा विष्णू कवून कुरतेने बंध करविला मरुत, आदिक माझ्या पोटात मसताना इंद्राने बळाशुध सोडून गर्भपिडाचे तुकडे तुकडे करून टाकले म्हणून तू इंद्रादिक देवांचे पारितोष्य कर” माझी अशी तुला आज्ञा आहे.

आर्द्रता म्हणण्याप्रमाणे बचांगने रातासांचे सैन्य प्रवाविले. दणभंदरी बाजवून त्याने स्वर्गाला गराडा घातला. त्याने देवाना त्राहि त्राहि करून सोडले व इंद्राचा कंठे करून स्वर्गावर अधिकार मिळविला तेव्हा दितीच्या मनाचे समाधान झाले की, मुलाने तरी आपली आज्ञा पाळली.

देवांनी ब्रह्मदेवाकडे जाऊन आश्व्या पराभवाचे वृत्त सावितले. ब्रह्मदेवाने शांतपणे सर्व ऐकून घेतले आणि कश्यप मुनींना बरोबर घेऊन पक्षांगकडे आला. त्याची समजून घालून त्याने इंद्राला मोडविला आणि इंद्राचे राज्य त्याला परत देवविले.

बचांग म्हणाला-“हे ब्रह्मदेवा! मी धनवंदन मिळविण्याकरिता स्वर्गावर स्वारी लेली नव्हती. हा इंद्र वृष्ट आहे त्याने

माझ्या आईला दुःखी केले होते. माचे अपराध अगणित आहेत. ह्या क्षमा करण्या-लायक देव नाही. तरी मी आपल्या म्हणण्या बाहेर नाही. त्याला मी भुक्त करतो. त्याने माझ्या आईला दुःखी कष्टी केले नसते तर काज त्याची ही भक्ती झाली नसती." मी माझ्या आईची आज्ञा आज पाठवली. म्हणून माझी आई आज वन्य झाली.

ब्रह्मदेवाने ते ऐकून वज्रांगाना वर मागून घेण्यास सांगितले.

"मला परब्रह्मस्वरूप व प्राण्यांवर दया या शिवाय आणखी काही नको. हे दोन वर घ्यावेत." अशी वज्रांगाने प्रार्थना केली.

ब्रह्मदेवाला ते ऐकून फारच आनंद झाला. त्याने वरांगीनांच्या एका सुंदर कन्येशी त्याचा विवाह करून दिला. त्यानंतर ब्रह्मदेव कपटन मूर्तीबरोबर निघून गेला.

वज्रांग शिवभक्त होऊन आपल्या बावी परतला आणि शिवचरणी लीन होऊन

त्याच्या भक्तीत त्याने पुढील आयुष्य घालविले.

काही काळ लोटल्यावर वज्रांग आपल्या बायकोच्या सेवेने सतुष्ट होऊन तिच्या म्हणाला-"वरांगे! मी तुझ्या सेवेने फार सतुष्ट झालो आहे. तू तूला पाहिजे तो वर मागून घे!"

महाशक्तिवाली इद्र आदिक देवांना जिकण्याची शक्ति असलेला आणि जगात ज्याची किती अवगार राहिल असा पुत्र व्हावा अशी माझी इच्छा आहे." वरांगीने तो वर मागितला.

बायकोच्या तोंडून तो वर ऐकून वज्रांगाला फार वाईट वाटले. वरांगीने स्त्रीमुलूख स्वभावाने नेवांचा विरोध करणारा पुत्र मागून घ्यावा याचे त्याला फार दुःख झाले. कारण असा पुत्राला विष्णू कारकाळ चिंतत राहू शेणार नाही. तरी वरांगीला दिलेले वचन मोडण्याची इच्छा नव्हती. म्हणून त्याने ब्रह्मदेवाचे स्मरण करून धीर तपश्चर्या केली.

गुप्तरात्रे रहस्य

ब्रह्मा नगरात लागोपाठ दोन वर्षे पाऊस पडला नाही म्हणून तेथील रहिवाश्या लोकांना दुष्काळाचा खूप त्रास सहन करावा लागला. तिसऱ्या वर्षी सुद्धा तेच पावसाची वेळ टळून गेली पण पावसाचा एक थेंब सुद्धा पडला नाही.

त्या परिस्थितीत एक दिवस रात्री काही भक्त गशीदीत जाऊन गुह्ये टेंकून आकाशाकडे पहात प्रार्थना करू लागले-
"हे देवा, आपल्यावर दया कर. पावसाचे अभावो दुष्काळ पडल्याने आमच्या शेतातील पिके सपट होऊ लागली आहेत व पिण्याच्या पाण्याकरीता सुद्धा सर्वेजन तडफटन आहेत. तेव्हा वाऊस पावण्याची कृपा कर.

अशा प्रकारे अर्धरात्री पर्यंत त्या प्रकाने देवाची आराधना केली. परंतु आकाशात इग्याचा एक सुकडा देखील दिसत

नव्हता. थोड्या वेळाने ते सर्व लोक तेथेच सकून झोपी गेले.

पण त्यांच्यातील भक्तांपैकी एक माणूस मात्र रात्रभर जागृत राहिला. तेव्हा साचळ्या रेंवाचा एक तरुण जवळच्याच टंकडीवर बसत असलेला त्याने पाहिला. त्या माणसाला अत्यंत दास्यवादात तो त्याच्याकडेच निरवृत्त पहात राहिला. नंतर तो तरुण काय करायला घालला आहे ते पाहू या तरी म्हणून पाहू लागला.

तो तरुण काही मिनिटे गुह्ये टेंकून गंध बसून राहिला नंतर होके वर उचलून आकाशाकडे पहात म्हणाला-"हे भक्ता, संकटात सांपडलेल्या ह्या भक्त लोकांची चिंतकणी तू कां ऐकत नाहीस? सतर माहोत आहे की, तुम्ही माझ्यावर प्रेम आहे. म्हणून तुझ्याकडे मी भीक मागतो की, आकाशात इग्याचा एक सुकडा देखील दिसत नू लवकरात लवकर पाऊस पाड।"

अरवस्थानीस कथा

प्रार्थना संपन्न तो दहशत द्या टंकडी वरून धाळी उत्तून यावयास लागली. तेव्हा भक्तांनी त्यांच्याजवळ जात म्हटले-
"तू कोण आहेस?"

"मी एक गुलाम आहे! त्या मशिदीच्या पाठीमागे जे घर आहे त्यात रहाणाऱ्या बुळामाफेकी मी एक आहे. आम्हां गुलामांचा जो मालक आहे तो आम्हांला सर्वांना विकून टाकण्याचा जाणार आहे!" त्या तरुणाला उत्तर देत म्हटले.

त्या तरुणाच्या तोंडून ह्या गोष्टी ऐकून भक्त माराजोने म्हणाला-"अरे, तू तर असा मूर्ख आहेस! तुला एरी माहीत आहे की, की देवाचे प्रेम काय असते ते?"

हे ऐकूनच तो क्षणभर गप्प राहिला व म्हणाला-"जर की माझ्यावर देवाचे प्रेम नसते तर मला कांय समजले असते की, देव हा आदरवत आहे व दयाळू गुलाम आहे. माझा दुष्ट विश्वास आहे? असे म्हणत त्याने चार पांच पाऊले पुढे टाकली. मगच डोके वर कलन न पहाताच म्हणाला-"महाराज, आकाशात एकदा एरी निरखून पहा. तुम्हांला स्वतःलाच समजून येईल की, देवाचे माझ्यावर प्रेम आहे की नाही?" असे म्हणत तो पुढे निघून गेला. त्या भक्तांनी आकाशाकडे मान वर करून पाहिले. तोपर्यंत एरी सारे आकाश रचल्य होते. परंतु तेवढ्यात काही काळ द्या जम लागल. त्याने मान खाली करायच्या आधीच मस्तकधार पाऊस पडू लागला.

त्या भक्तांनी त्या तरुणाचा शोध केला. परंतु तो कोठेही दिसला नाही. पाऊस पडू लागलेला पाहून झोपलेले सर्व भक्त जागे झाले व मशिदीच्या आत निघून गेले. ह्यानंतर पहाटे पर्यंत पाऊस कोसळतच राहिला. सुकलेले सद्याच व खडे पाण्याने भरून बाहू लागले. गहरातील खोऱ्या आनंद घननात बाबेवासा झाला.

त्या दिवशी मशिदीत बघलेल्या सर्व भक्त लोकांनी मिळून त्या गुलाम तरुणाचा शोध लावण्याचा पुष्कळ प्रयत्न केला. परंतु

कोठेही रयाचा यागपत्ता लागला नाही. शेवटी सर्वांनी जाऊन त्या गुलामाच्या व्यापाऱ्याकडे जाऊन चौकशी केली-"काय, इथे कोणते गुलाम तरुण विकतयाय आहे का?"

"एकच नाही अनेक आहेत! असे म्हणत बुळामाफा व्यापारी त्यांना जेवें बुळाम हुंते. तेथे घेऊन गेला.

व्यापाऱ्याकडे एकूण बस गुलाम होते. त्यातील बरेच जण तरुण होते. त्या भक्तांनी त्यात त्या तरुणाचा शोध केला. परंतु तो त्यांना दिसला नाही. तेव्हा तो मागसे मिरास होऊन परत जाऊ लागला. तेवढ्यात बाजूच्या कोपऱ्यातील एका टोकाचा तो तरुण बसलेला दिसला. त्या भक्तांनी त्याचा शोध घेतले.

जेव्हा तो भक्त गुलाम तरुणाच्या जवळ जाऊन पोहोचला. तेव्हा व्यापाऱ्याने त्याला बसं रहाणाऱ्याची विनंती केली.

"आम्ही ह्या तरुणाच्या विकत घेऊ प्रच्छिती!" भक्तांनी आपसी इच्छा प्रकट केली.

व्यापाऱ्यांनी त्यांच्याकडे बावचये चकित होऊन पहात म्हटले-"मी एक ईमानदार व्यापारी आहे! तुम्ही ज्या तरुणाला खरेदी करू इच्छिता तो एक वेडपट मुरुगा आहे. जर की आपल्याला एक हुषार मुरुगा पाहिजे असेल तर मी हातील एक कागला निवडून देईन."

"आम्हांला हाच गुलाम तरुण पाहिजे आहे." भक्त म्हणाले.

मुलाबांच्या व्यापाऱ्यांनी त्या तरुणाचा कपडो किपतीत विकून टाकले. भक्त लोक त्याला घेऊन रस्त्यावर आले. तो मुलाम तयार जाली दोळे मूकबुन हात जोडत म्हणाला—“मालक, हुकूम या. मी तुमची काय सेवा करू ?”

“तुमचे तर माझांला धावा कर! तू बायला मालक आहेस! तू तर देवाचा बदलव द्या असं आहेस. ही गोष्ट माझांला सर्वांना वांगल्या पन्थियाची आहे.” भक्त त्याला म्हणाले.

त्या मुलाम नोकरीने त्याच्याकडे मोठ्या निशांनाने पाहिले. राजाच्या बेली ज्या भक्ताने त्याला पाहिले होते तो पुढे येत त्याला म्हणाला—“काय रे, तू मला कोठेसले नाहीस का? पाऊस पडायच्या पूर्वी तू जेव्हा प्रार्थना करीत होतास, त्यावेळीस मी तुझ्याशी बोवली होतो ना ?

“अव्हा, जसे आहे काय! असे म्हणत त्या गुलाम तरुणाने तिथे उभे असलेल्या सर्वजणांकडे पाहिले व म्हटले—“राजभर

तर मी बंशुड होतो. त्यामुळे छपा करून मला मसिदत आजून देवाची प्रार्थना करव्याची परवानगी या.

“जकर! जकर! कां नाही! त्या धर्मी आम्ही तर तुझे सेवक आहोत! ते एकदाच म्हणाले.

ही मुलास तुरुंग मसिदीच्या खात गेला एका ठिकाणी आजून नमस्कार करीत म्हणाला—“हे परमेश्वरा तुझे जे धर्म होते. त्याचे दृष्टी तर आता उघडे पडले आहे. आता तर ही सर्वगण मला चारी बाजूनी घेऊन घासा आवर साकार करतील. एकाटे पणत जो आनंद मला मिळत होता तो त्या पुढे मला प्राप्त होऊ नसणार नाही. त्यामुळे तू छपा करून मला वापल्यागवळ घेऊन जा !”

ह्या मंतर तो घरात घेऊ निश्चल वसून राहिला. ते भक्त लोक पोवावेळ बाहेर वाट पहात राहिले नंतर आत वाजून त्यांनी त्याला हात लावला. ती त्या तरुणाने वारिर बंध पडले होते.

आयुष्याचे प्रमाण

अदराचा प्रतकात काटकी नावाच्याच्या कपात प्रसिद्ध जावेज्या जेव्हा तुक यावे १७७१

मध्ये इल्लिण प्रकाश महासागराचे बेट तीस अंशव काढले. त्याने आत्मा मसिदी चिन्ह म्हणून त्या वेळाच्या राजाना एक कासब भेट म्हणून दिले. त्यावेळीच वहावाण रडिवाळीनी त्या कासबाचे दुई मनेजा असे नामकरण केले. ते कासब १६९९ मध्ये मरण पावले. त्यावेळी त्याचे वय २०० वर्षांचे होते.

मुलगाची आयुष्यवर्षा ११० वर्षांपर्यंत आहे. तरी हे सरासरी प्रमाण ७० वर्षांपर्यंत भ्रमरुने जाते. मायसाच्या वयापेक्षा वयापेक्षा प्राणी मुढा आहेत. काही प्रकारची कासबे १५२ वर्षांपर्यंत जगतात परंतु १२० वर्षांपर्यंत जगणारी कासबे अद्याप पावेरी वापल्याला माहीत आहेत.

पक्षाची आयुष्यवर्षा प्राण्यांच्या पैशा खूप कमी असते. तरी सुद्धा काकोर नावाचे आस्ट्रेलियातील पक्षी १७ वर्षे व ७६ वर्षे जगल्याचे प्रमाण आपल्याला मिळाले आहे. सुत्र कोयरा ६२ वर्षे जगल्याचे देतावे आहे. वाळून प्रकारचा बहिरा हत्तया ७२ वर्षांपर्यंत, खबुदकावळपाच्या जलीबा गळी ३२ वर्षांपर्यंत, कासक ६१ वर्षांपर्यंत व १२ वर्षांपर्यंत, विलोवा लार नावाचा मोलकट दोर ५ वर्षे जिवंत राहीले आहेत. काही तऱ्हेचे कासबे १५० वर्षांपर्यंत जगले आहेत.

आत्मा अरोबर तुलना केली तर स्तन्य प्राण्यांच्या आयुष्याची काळवर्षांदा मात्र कमी. बरेच १२ वर्षांपर्यंत हत्ती ५० वर्षे जगतात आत जिवंत नाहीत. तरी असे किन्न कसे की काही हत्ती ऐंशी वर्षा पर्यंत जिवंत राहिले आहेत.

